

*Денисенко В. В.,
аспірант кафедри кримінального процесу
та криміналістики Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-3049-2408*

Науковий керівник:
*Кучинська О. П.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики навчально-
наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/250-266>

УДК 343.1

ПРАВОВІДНОСИНИ СЛІДЧОГО І КЕРІВНИКА ОРГАНУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Анотація. Стаття присвячена аналізу правовідносин між слідчим і керівником органу досудового розслідування в межах кримінального процесу України, з особливим акцентом на їхню роль як суб'єктів доказування.

Метою статті є комплексний аналіз проблем кримінальних процесуальних відносин між слідчим та керівником слідчого підрозділу й вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення.

Розглянуто нормативно-правове регулювання взаємодії слідчого та керівника органу досудового розслідування відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, спеціальних законів та відомчих нормативних актів. Особливу увагу приділено проблемам розмежування повноважень, зокрема питанням процесуальної незалежності слідчого та контрольних функцій керівника слідчого підрозділу, що впливає на процес доказування у кримінальному провадженні.

Визначено основні конфліктні аспекти правовідносин, серед яких надмірний адміністративний контроль, втручання у процесуальні рішення слідчого, відсутність чітких критеріїв оцінки ефективності роботи та недостатня відповідальність керівника за перевищення своїх повноважень. Зазначається, що слідчий, як процесуально самостійна особа, несе відповідальність за повноту, всебічність і об'єктивність збору доказів, у той час як керівник органу досудового розслідування здійснює контроль за діяльністю слідчих, забезпечує законність і правову обґрунтованість їхніх процесуальних дій, що прямо впливає на якість зібраних доказів.

На основі аналізу судової практики та дисциплінарних проваджень окреслено типові ситуації конфліктів між слідчими та їхніми керівниками, які негативно впливають на процес доказування. Запропоновано шляхи вдосконалення нормативного регулювання та практичні рекомендації щодо забезпечення балансу між самостійністю слідчого і наглядовими функціями керівника органу досудового розслідування. Обґрунтовано необхідність запровадження електронного контролю за письмовими вказівками керівника, уніфікації критеріїв оцінки діяльності слідчих та посилення відповідальності за незаконне втручання в їхню роботу, що дозволить покращити процес доказування у кримінальних провадженнях та забезпечити дотримання прав людини у кримінальному процесі.

Ключові слова: слідчий, керівник органу досудового розслідування, процесуальна самостійність, адміністративний контроль, кримінальний процес, правовідносини, кримінальне провадження, доказування.

Постановка проблеми. Дослідження правовідносин слідчого і керівника органу досудового розслідування зумовлено низкою факторів, які безпосередньо впливають на ефективність кримінального процесу та забезпечення правосуддя. В останні роки в Україні відбулися значні зміни в кримінальному процесуальному законодавстві, а також у реорганізації органів правопорядку. Це створює нові виклики для взаємодії між слідчим і начальником слідчого підрозділу, адже кожен з них виконує важливі функції у процесуальному та організаційному плані.

Порушення або недостатнє регулювання правових відносин між ними може призвести до неефективного розслідування та порушення прав осіб, яких підозрюють у скоєнні злочину. Начальник слідчого підрозділу має значну роль в організації роботи слідчих, розподілі справ, контролі за якістю розслідування, а також забезпеченні законності та правової обґрунтованості діяльності слідчих. Водночас на нього покладається відповідальність за ефективність роботи підрозділу та дотримання прав підозрюваних і потерпілих.

Проблеми виникають у разі недостатньої правової регламентації його повноважень, що може призвести до зловживань або порушень прав слідчих. У деяких випадках між слідчим і начальником слідчого підрозділу можуть виникати конфлікти через різницю в поглядах на стратегію розслідування або через тиск з боку старших керівників чи політичних структур. Це може призвести до ситуацій, коли законні права підозрюваних або потерпілих порушуються, а також підвищує ризик корупційних проявів.

Вивчення проблем правових відносин між слідчим і начальником слідчого підрозділу допомагає виявити ці недоліки та запропонувати шляхи їх вирішення. Правові відносини між слідчим і начальником слідчого підрозділу також мають важливе значення для розвитку

професійної етики в органах правопорядку. Неузгодженість у цьому питанні може призвести до зниження моральних стандартів серед співробітників, що у свою чергу впливає на результативність та якість розслідувань. В умовах сучасного кримінального процесу важливою є не тільки ефективність розслідування, а й дотримання прав людини.

Слідчий і начальник слідчого підрозділу повинні дотримуватися високих стандартів правосуддя, що забезпечує баланс між інтересами слідства та правами підозрюваних чи обвинувачених осіб. Проблеми в організації правових відносин між ними можуть призвести до порушень цих прав. Таким чином, актуальність цієї теми полягає в необхідності забезпечення чіткої правової регламентації відносин між слідчим і начальником слідчого підрозділу, що сприятиме підвищенню ефективності розслідування кримінальних справ і забезпеченню правосуддя в Україні.

Метою статті є комплексний аналіз проблем кримінальних процесуальних відносин між слідчим та керівником слідчого підрозділу й вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо їх вирішення.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. На основі аналізу наукових джерел, авторами, які досліджували проблеми правовідносин на досудовому розслідуванні є: Ю.П. Аленін, В.П. Бахін, О.В. Баулін, В.Д. Берназ, А.А. Власова, В.І. Гончаренко, І.В. Гора, Ю.М. Грошевий, А.Я. Дубинський, О.В. Капліна, В.А. Колесник, О.П. Кучинська, Л.М. Лобойко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, М.М. Погорецький, Д.Б. Сергєєва, С.В. Слінько, О.С. Старенький, С.М. Стахівський, О.О. Сухачов, І.О. Сухачова, О.Ю. Таттаров, Л.Д. Удалова, М.С. Цуцкіридзе, С.С. Чернявський, А.М. Черняк, А.В. Шевчишен, О.Г. Шило, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило, О.О. Юхно та ін. наукові праці цих авторів є фундаментом

теоретичного і практичного розроблення проблем досудового розслідування та кримінальних процесуальних відносин між слідчим і керівником слідчого підрозділу.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Передусім зазначимо, що у кримінальній процесуальній доктрині кримінально-процесуальні відносини як такі, «що виникають, розвиваються й припиняються у сфері кримінального процесу, врегульовані нормами кримінально-процесуального права, суб'єкти яких наділені відповідними правами та обов'язками, реалізація яких забезпечується державним примусом¹. Щодо кримінально-процесуальних відносин слідчого та керівника слідчого підрозділу, професор М. А. Погорецький слушно зазначає, що вони є специфічними відносинами, які виникають у процесі досудового розслідування. Ці відносини характеризуються тим, що керівник слідчого підрозділу здійснює організаційне керівництво та контроль за діяльністю слідчого, надає йому вказівки, які є обов'язковими для виконання, але

не повинні обмежувати процесуальну самостійність слідчого. Слідчий, у свою чергу, зобов'язаний виконувати законні вказівки керівника, але має право оскаржити їх у випадку незгоди².

Специфіка кримінальних процесуальних відносин між слідчим та керівником слідчого органу обумовлюється тим, що вони є представниками сторони обвинувачення (§ 2 *гл. 3 КПК, статті 39, 40*) і відповідно до змагальних засад кримінального процесу – суб'єктами доказування зі сторони обвинувачення³. Ця специфіка кримінальних процесуальних відносин між слідчим та керівником слідчого органу як суб'єктами доказування визначається поєднанням процесуальної самостійності слідчого в доказуванні і контрольних повноважень керівника, спрямованих на забезпечення законності, повноти і якості доказової діяльності.

Отже, виходячи із цих доктринальних визначень поняття кримінальних процесуальних відносин, зробимо спробу здійснити комплексний аналіз проблем кримінальних процесуальних відносин

¹ Н А Погорецький Уголовно-процессуальные правоотношения следователя с органом дознания, начальником следственного отдела и прокурором (дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Нац. юрид. академия Украины, Харків, 1997) 175; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини слідчого з органом дізнання, начальником слідчого відділу та прокурором (автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.09. Нац. юрид. акад. України, Харків, 1997) 17; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, Арсис ЛТД, 2002) 160.

² О А Солдатенко, Досудове слідство в Україні: становлення та перспективи розвитку (дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2006) 238; М А Погорецький, Правовий статус начальника слідчого відділу за чинним КПК України. *Проблеми діяльності слідчих органів внутрішніх справ України*: тези доп. круглого столу (м. Київ, 2 квітня 2010 року) 3–11; М А Погорецький, Слідчий – суб'єкт кримінально-процесуальних правовідносин. *Проблеми провадження правових реформ в Україні* (Харків, Нац. юрид. акад. України, 1996) 121–125; М А Погорецький, Начальник слідчого відділу, як суб'єкт кримінального судочинства в новому Кримінально-процесуальному кодексі України (Київ, *Наук. вісник Нац. акад. Служби безпеки України*, 1999) 77–82; О І Литвинчук, Процесуальний статус слідчого в кримінальному процесі України (дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2007) 14; М С Городецька, Кримінально-процесуальна компетенція слідчого органів внутрішніх справ (дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Дніпропетровськ, 2010) 271.; О Ю Татаров, Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія (Донецьк, ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012) 539; М С Цуцкірідзе, Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практика: монографія (Київ, Алерта, 2020) 562; М А Погорецький, Досудове слідство України: історія та сучасність (2002) 3 *Вісник Лузанської акад. внутр. справ України ім. 10-річчя незалежності України* 216–227; М С Цуцкірідзе, Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практика: монографія (Київ, Алерта, 2020) 562.

³ С М Стахівський, Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: монографія (Київ, Нац. акад. внутр. справ, 2005) 56; М А Погорецький, Поняття, зміст та структура кримінального процесу: проблеми теорії та практики (2013) 3 *Право України* 42–54; М А Погорецький, Нова концепція кримінального процесуального доказування (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства України* 63–79; М А Погорецький, Доказування у кримінальному процесі: поняття, зміст, структура. Актуальні проблеми доказування у кримінальному провадженні: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Одеса, 27 листопада 2013 року) (Одеса, 2013) 17–21; М А Погорецький Поняття кримінального процесу та його наукове і практичне значення (2021) 1–2 *Вісник кримінального судочинства* 28–51.

між слідчим та керівником слідчого підрозділу й обґрунтувати пропозицій щодо їх вирішення.

Слід зазначити, що слідчий та керівник слідчого підрозділу є ключовими суб'єктами кримінально-процесуальних правовідносин на досудовому розслідуванні. Слідчий – це особа, уповноважена здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень, збирати докази, приймати процесуальні рішення та забезпечувати законність у кримінальному провадженні (ст. 40 КПК).

Керівник слідчого підрозділу згідно зі ст. 39 КПК є посадовою особою, яка організовує та контролює діяльність слідчих, здійснює розподіл справ, стежить за дотриманням процесуальних строків та забезпечує ресурсне і методичне забезпечення розслідувань.

Ключова роль цих суб'єктів полягає в тому, що слідчий, відповідно до КПК, є процесуально незалежним у прийнятті рішень у межах своєї компетенції. Втім, керівник слідчого підрозділу має право здійснювати контроль за його роботою і надавати письмові вказівки, що часто призводить до конфліктів у сфері правозастосування. Таким чином, між слідчим і його безпосереднім керівником виникають складні правовідносини, в яких необхідно чітко розмежувати межі компетенції та відповідальності кожного.

Слідчий – це посадова особа органу досудового розслідування, уповноважена проводити досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної компетенції. Відповідно до пункту 17 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, слідчими є службові особи таких органів, як Національна поліція, органи безпеки (СБУ), Державне бюро розслідувань (ДБР), Бюро економічної безпеки (БЕБ), та підрозділи детективів Національного антикорупційного бюро (НАБУ). Тобто слідчі – це ключові суб'єкти саме стадії досудового розслідування, наділені законом функцією розслідувати кримінальні правопорушення.

Роль слідчого у кримінальному провадженні полягає у збиранні доказів, перевірці й оцінці доказів, встановленні обставин вчинення злочину та забезпеченні законності і справедливості на стадії досудового розслідування. Слідчий є головною посадовою особою на досудовому розслідуванні, відповідальною за повноту і неупередженість цього процесу.

Саме від слідчого значною мірою залежить якість зібраних доказів та дотримання прав учасників провадження на досудовому етапі. В юридичній літературі підкреслюється, що правовий статус слідчого має комплексну природу, поєднуючи під час реалізації свого статусу комплекс кримінальних процесуальних правових відносин.

Отже, слідчий виступає як процесуальна фігура (сторона обвинувачення) в кримінальному процесі і одночасно є службовою особою правоохоронного органу, що накладає на нього специфічні права та обов'язки.

Кримінальний процесуальний кодекс України (КПК) є основним законодавчим актом, який визначає статус, повноваження і обов'язки слідчого. Чинний КПК 2012 року містить визначення слідчого (ст. 3) та детально регламентує його процесуальні права і обов'язки (ст. 40 КПК), а також засади здійснення досудового розслідування. Зокрема, стаття 40 КПК окреслює коло повноважень слідчого і гарантії його діяльності, а стаття 9 КПК зобов'язує слідчого діяти законно, всебічно і неупереджено.

КПК визначає, що слідчий є самостійним у своїй процесуальній діяльності, підпорядковується лише закону та виконує вказівки уповноважених осіб в порядку, передбаченому КПК (про це детальніше у розділі про гарантії незалежності).

Процесуальний статус слідчого, окрім КПК, регламентується також й профільними законами, які визначають повноваження правоохоронних органів, в яких є слідчі підрозділи, зокрема, закон

України «Про Національну поліцію»¹ визначає правові засади діяльності Національної поліції та статус поліцейських, до числа яких належать і слідчі поліції. Цей Закон закріплює завдання поліції з протидії злочинності та прямо встановлює, що поліція здійснює досудове розслідування кримінальних правопорушень у межах визначеної підслідності.

Таким чином, на рівні спеціального закону слідчі поліції наділені повноваженнями розслідувати злочини. Закон про Національну поліцію також регулює питання проходження служби, дисципліни та соціального захисту поліцейських, що стосується і слідчих. Внутрішні нормативні акти МВС, зокрема Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції², деталізують організацію роботи слідчих підрозділів поліції, вимоги до їх діяльності та взаємодії з іншими службами.

Окрім вищезазначених, статус слідчих окремих органів визначають спеціальні закони. Наприклад, Закони України «Про Державне бюро розслідувань»³, «Про Національне антикорупційне бюро України»⁴, Закон України «Про Бюро економічної безпеки України»⁵ регулюють діяльність відповідних органів, слідчі (детективи) яких також підпадають під дію норм КПК щодо прав та обов'язків слідчих. Закон України «Про Службу безпеки України»⁶ визначає повноваження СБУ у сфері досудового розслідування злочинів, віднесених до її підслідності тощо. Діяльність органів досудового розслідування і, зокрема, слідчих, та керівників органів досудового розслідування регламентується також і відомчими нормативно-правовими актами.

Кримінально-процесуальні права слідчого детально прописані в статті 40 КПК України. Згідно з ч. 2 ст. 40 КПК, слідчий уповноважений здійснювати широкий спектр дій у межах досудового розслідування.

Основні процесуальні права (повноваження) слідчого включають.

Початок розслідування: приймати та реєструвати заяви і повідомлення про кримінальні правопорушення та починаючи досудове розслідування за наявності встановлених законом підстав. Слідчий має право самостійно (або за дорученням прокурора) розпочати провадження в Єдиному реєстрі досудових розслідувань (ЄРДР) при надходженні інформації про злочин.

Проведення слідчих (розшукових) дій: здійснювати необхідні слідчі дії (огляди, обшуки, виїмки, допити тощо) та негласні слідчі (розшукові) дії у випадках, передбачених КПК. Слідчий самостійно приймає рішення про проведення багатьох таких дій, а для проведення окремих із них звертається за санкцією до слідчого судді (наприклад, обшук житла, прослуховування тощо – з дозволу суду).

Доручення оперативним підрозділам: залучати оперативні підрозділи для виконання окремих слідчих чи негласних розшукових дій. Тобто слідчий має право давати доручення оперативникам поліції чи інших органів здійснити ті чи інші заходи (наприклад, встановлення місцезнаходження особи, проведення контролю за вчиненням злочину тощо).

Звернення до слідчого судді: за погодженням з прокурором звертатися до слідчого судді з клопотаннями про застосування заходів забезпечення кри-

¹ Про Національну поліцію: Закон України від 23.12.2015 № 900-VIII < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> > дата звернення 01.07.2023.

² Інструкція з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України від 06.07.2017 № 570 < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17#Text> > дата звернення 01.07.2023.

³ Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 № 794-VIII < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text> > дата звернення 01.07.2023.

⁴ Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 25.01.2015 № 1698-VII < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text> > дата звернення 01.07.2023.

⁵ Про Бюро економічної безпеки України: Закон України від 28.01.2021 № 1150-IX < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text> > дата звернення 01.07.2023.

⁶ Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 № 2229-XII < <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> > дата звернення 01.07.2023.

мінального провадження (таких як взяття під варту, арешт майна, відсторонення від посади тощо) або про проведення певних слідчих чи негласних дій, які потребують дозволу суду.

Повідомлення про підозру: за погодженням із прокурором складати та вручати письмове повідомлення про підозру особі у вчиненні кримінального правопорушення. Право оголошувати підозру – одне з ключових повноважень слідчого, від реалізації якого особа набуває статус підозрюваного.

Формування обвинувального акту: за результатами розслідування складати обвинувальний акт (а також, у відповідних випадках, клопотання про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру) та скеровувати його прокурору для затвердження і подальшого направлення до суду.

Фактично слідчий формує матеріали, на основі яких у подальшому відбуватиметься судовий розгляд.

Прийняття процесуальних рішень: самостійно приймати рішення в межах, дозволених КПК, зокрема, про закриття кримінального провадження за реабілітуючими чи нереабілітуючими підставами (наприклад, у разі встановлення відсутності складу злочину, закінчення строків давності тощо). Такі рішення слідчий приймає з наступним затвердженням їх прокурором у випадках, визначених КПК.

Інші повноваження, передбачені законом: виконувати будь-які інші дії, надані слідчому КПК та іншими законами. Наприклад, слідчий має право залучати експертів, призначати експертизи, отримувати висновки ревізій, тимчасово вилучати майно, оголошувати розшук підозрюваного, використовувати відео та звукозапис під час слідчих дій тощо – згідно з процедурою, визначеною КПК.

Окрім процесуальних прав, слідчі як працівники відповідних органів мають і загальні службові права, встановлені спеціальними законами. Наприклад, поліцейські-слідчі мають право носіння

табельної зброї, застосування заходів примусу в передбачених законом випадках, право на отримання інформації від інших органів влади, доступ до державних реєстрів тощо. Однак у контексті кримінального провадження визначальними є саме процесуальні повноваження, закріплені КПК та конкретизовані у відповідних відомчих наказах, оскільки вони безпосередньо стосуються збирання доказів і прийняття процесуальних рішень.

Слідчий наділений широкими правами, але водночас закон покладає на нього і чітко окреслені обов'язки. Виконання цих процесуальних обов'язків є гарантією законності та ефективності досудового розслідування. Основні обов'язки слідчого передбачені як загальними засадами КПК, так і конкретними нормами:

Додержання законності та процесуальних норм: Слідчий зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України, норм КПК та інших законів під час досудового розслідування. Це загальна вимога законності (ст. 9 КПК), що означає виконання всіх процесуальних дій у встановленому порядку і в межах компетенції.

Повне, всебічне і неупереджене розслідування: Один з головних обов'язків слідчого – забезпечити повноту та об'єктивність слідства. Згідно ч. 2 ст. 9 КПК, слідчий (так само як прокурор і керівник органу розслідування) зобов'язаний всебічно, повно і неупереджено дослідити обставини кримінального провадження, виявити як обтяжуючі, так і пом'якшуючі винуватість обставини, надати їм належну правову оцінку та забезпечити ухвалення законних і обґрунтованих рішень. Це означає, що слідчий має збирати докази як проти підозрюваного, так і на його виправдання, не проявляючи упередженості.

Дотримання процесуальних строків: Слідчий зобов'язаний здійснювати розслідування у межах строків, встановлених КПК (ст. 219 КПК визначає за-

гальні строки досудового розслідування залежно від тяжкості злочину). Він має своєчасно виконувати слідчі дії і не допускати безпідставного затягування провадження. Виконання вказівок прокурора: Закон покладає на слідчого обов'язок виконувати доручення та вказівки прокурора, які надаються у письмовій формі. Це впливає зі ст. 40 ч. 4 КПК: невиконання законних письмових вказівок прокурора тягне за собою відповідальність для слідчого. Таким чином забезпечується процесуальне керівництво прокурора – слідчий зобов'язаний врахувати його законні вимоги (наприклад, провести додаткові слідчі дії, пред'явити підозру, змінити кваліфікацію тощо, якщо на цьому наполягає процесуальний керівник).

Забезпечення прав учасників кримінального провадження: Слідчий повинен поважати і забезпечувати права та законні інтереси всіх учасників кримінального провадження. Зокрема, він зобов'язаний роз'яснювати підозрюваному його права (право на захист, на мовні послуги, на оскарження дій слідчого тощо), не створювати перешкод для реалізації права на захист адвокатом, забезпечувати права потерпілих, свідків (наприклад, право давати пояснення рідною мовою, право на безпеку у разі загрози) тощо.

Забезпечення участі захисника: У випадках, коли участь захисника є обов'язковою за законом (наприклад, тяжкий злочин, неповнолітній підозрюваний, особа з вадами розвитку – згідно ст. 52 КПК) або коли підозрюваний бажає мати адвоката, але не може його запросити самостійно, слідчий зобов'язаний вжити заходів для залучення безоплатного захисника (через центр безоплатної правової допомоги). Цей обов'язок гарантує реалізацію права на захист.

Нерозголошення таємниці слідства: Слідчий не має права розголошувати відомості досудового розслідування без дозволу прокурора або слідчого судді (це впливає зі ст. 222 КПК, а також з етичних норм). Також він зобов'язаний

не розголошувати інформацію, що становить державну чи іншу охоронювану законом таємницю, або дані про приватне життя осіб, отримані під час слідства. Порушення цієї вимоги може спричинити відповідальність і ставить під загрозу результати провадження.

Дотримання професійної етики та уникнення конфлікту інтересів: Слідчий має утримуватися від будь-яких дій, що можуть скомпрометувати звання слідчого або викликати сумнів у його об'єктивності. Якщо існують обставини, які ставлять під сумнів неупередженість слідчого (наприклад, він є родичем підозрюваного, особисто зацікавлений у справі тощо), слідчий зобов'язаний заявити самовідвід від участі у провадженні. Статті 77–80 КПК передбачають підстави і порядок відводу (самовідводу) слідчого. Виконання цього обов'язку служить забезпеченню принципу неупередженості.

Таким чином, обов'язки слідчого покликані гарантувати законність, об'єктивність та ефективність розслідування. Невиконання чи неналежне виконання слідчим своїх обов'язків може мати наслідком притягнення його до юридичної відповідальності – дисциплінарної (в порядку службового розслідування), а в певних випадках і кримінальної (наприклад, за зловживання владою, службове недбалство тощо, якщо в діях слідчого є склад відповідного злочину).

Законодавство України передбачає низку гарантій, покликаних забезпечити процесуальну незалежність слідчого і захистити його від стороннього незаконного впливу. Хоча слідчий знаходиться в системі підпорядкування (прокурору як процесуальному керівнику, а в межах органу – керівнику слідчого підрозділу), йому гарантується самостійність у прийнятті рішень, якщо вони здійснюються відповідно до закону.

Передусім, КПК прямо забороняє будь-яке стороннє втручання у діяльність слідчого. Частина 5 статті 40 КПК встановлює, що слідчий, здійснюючи

свої повноваження, є самостійним у своїй процесуальній діяльності, і втручання в неї осіб, які не мають на те законних повноважень, забороняється. Будь-які вказівки чи побажання щодо розслідування від осіб, які не є учасниками провадження і не наділені відповідними повноваженнями (наприклад, від посадових осіб, що не є процесуальними керівниками даної справи, від політиків, керівництва органу поза межами визначених процедур) – є протиправними.

Органи державної влади, місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації та громадяни зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого. Це означає, що коли слідчий діє в рамках закону (наприклад, виносить ухвалу про привід свідка, вимагає надати документи тощо), всі суб'єкти повинні підкорятися цим законним рішенням.

На додаток до процесуальних гарантій, Кримінальний кодекс України (ККУ) встановлює відповідальність за незаконний вплив на слідчого. Зокрема, ст. 343 ККУ криміналізує втручання в діяльність працівника правоохоронного органу (до яких належать і слідчі) з метою перешкодити виконанню ним службових обов'язків чи добитися прийняття незаконного рішення. Такі дії караються штрафом або виправними роботами, а якщо вчинені службовою особою чи спричинили тяжкі наслідки – більш суворими санкціями аж до обмеження волі. Окрім того, погрози або насильство щодо слідчого підпадають під ст. 345 ККУ, а пропозиція хабара – під ст. 369 ККУ. Ці норми покликані убезпечити слідчих від тиску, залякування чи підкупу, які можуть спотворити хід розслідування.

Процесуальна незалежність слідчого також забезпечується через процедури, що унеможливають довільне усунення слідчого від справи. Керівник

органу досудового розслідування може відсторонити слідчого від провадження лише у визначених випадках і в порядку, передбаченому законом – зокрема, за наявності підстав для його відводу або у разі неефективного розслідування, і то за умови винесення вмотивованої постанови та повідомлення прокурора. Сам прокурор не може замінити слідчого на свій розсуд – він може лише порушити питання перед керівником органу про заміну слідчого, якщо вважає того непрофесійним або упередженим. Таким чином, слідчий захищений від безпідставного усунення з розслідування, що сприяє його незалежності.

Крім того, всі вказівки прокурора слідчому мають надаватися лише в письмовій формі. Це важлива гарантія проти неформального тиску: будь-яка вимога прокурора фіксується документально, що унеможливує ситуацію, коли слідчому дають усні незаконні накази «без сліду». Слідчий зобов'язаний виконувати лише законні вказівки прокурора.

Отже, законодавчо встановлено баланс: слідчий є незалежним у прийнятті рішень по справі, але ця незалежність обмежена рамками закону і нагляду прокурора. Всі інші форми впливу – поза законом. Практична реалізація цих гарантій покликана створити умови, за яких слідчий може об'єктивно виконувати свою функцію з розслідування, керуючись лише законом та зібраними доказами.

Особливості правових відносин між слідчим і керівником органу досудового розслідування на початку досудового розслідування¹ мають специфічний характер та визначаються цілою низкою чинників, серед яких ключовими є нормативне регулювання, процесуальна самостійність слідчого та контрольна функція керівника органу досудового розслідування².

¹ М А Погорецький, Межі доручень слідчого органу дізнання про проведення оперативно-розшукових заходів (2000) 9 *Право України* 47–49; М А Погорецький, Початок досудового розслідування: окремі проблемні питання (2015) 1 *Вісник кримінального судочинства* 93–103;

² О В Дьяков, Правовідносини між слідчим та керівником органу досудового розслідування: проблеми та шляхи вирішення (2020) Спец. випуск. *Вісник Національної академії внутрішніх справ* 12–16; М А По-

Згідно з чинним КПК України, правові відносини між слідчим і керівником слідчого підрозділу починаються вже з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Саме на цій стадії керівник здійснює первинний розподіл кримінальних проваджень, визначаючи слідчого, який проводитиме розслідування. При цьому слідчий має процесуальну незалежність у своїй діяльності, але він зобов'язаний виконувати законні вказівки керівника органу, які надаються у письмовій формі

Однією з важливих особливостей є те, що початковий етап кримінального провадження характеризується особливою активністю процесуальних дій слідчого, спрямованих на оперативне збирання та фіксацію доказів. У цей період керівник слідчого підрозділу здійснює особливо активний контроль за дотриманням законності і обґрунтованості початкових процесуальних рішень слідчого, що покладає додатковий обов'язок на слідчого щодо ретельного документування та обґрунтування своїх дій.

Важливим аспектом, що впливає на особливості відносин на початку досудового розслідування, є необхідність оперативного узгодження ключових рішень, таких як затримання осо-

би, проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій¹, що може породжувати конфлікти, якщо бачення слідчого і керівника щодо тактики розслідування розходяться.

Таким чином, особливість правових відносин між слідчим і керівником слідчого органу на початку досудового розслідування полягає у балансі між процесуальною самостійністю слідчого та контролем, що здійснює керівник слідчого підрозділу, для забезпечення законності, оперативності та ефективності кримінального провадження.

Незважаючи на досить детальну нормативну регламентацію, у сфері статусу слідчого існують певні проблемні аспекти та дискусійні питання. Фахівці та науковці² вказують на проблеми правового регулювання та практики, пов'язані зі статусом слідчих в Україні.

Двояка підпорядкованість і межі самостійності. Слідчий одночасно підпорядкований прокурору (процесуально) і керівництву свого органу (адміністративно). Хоча КПК декларує його процесуальну самостійність, на практиці існує ризик надмірного тиску з боку керівництва органу досудового розслідування. Закон дозволяє керівнику давати слідчому письмові вказівки та навіть усунути

горецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2002) 160; М А Погорецький, Начальник слідчого відділу, як суб'єкт кримінального судочинства в новому Кримінально-процесуальному кодексі України (1999) 9 *Наук. вісник Нац. акад. Служби безпеки України* 77–82; І А Мельник, Організаційно-правові питання взаємодії слідчого і керівника підрозділу у кримінальному процесі (2022) Спец. випуск *Науковий вісник Академії прокуратури України* 52–58.

¹ Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Міжвідомча інструкція затверджена наказом Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>> 01.07.2023; М А Погорецький, Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні (2013) 1 *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ* 270–277; М А Погорецький, Д Б Сергєєва, Негласні слідчі (розшукові) дії та оперативно-розшукові заходи: поняття, сутність і співвідношення (2014) 2(33) *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)* 141; М А Погорецький., О С Старенький, Негласні слідчі (розшукові) дії як засоби отримання доказів: окремі проблемні питання (2018) 8 *Право України* 85–106.

² О В Дьяков, Правовідносини між слідчим та керівником органу досудового розслідування: проблеми та шляхи вирішення (2020) Спец. випуск *Вісник Національної академії внутрішніх справ* 12–16; М А Погорецький, Кримінально-процесуальні правовідносини: структура і система: монографія (Харків, Арсіс ЛТД, 2002) 160; М А Погорецький Начальник слідчого відділу, як суб'єкт кримінального судочинства в новому Кримінально-процесуальному кодексі України (1999) 9 *Наук. вісник Нац. акад. Служби безпеки України* 77–82; І А Мельник, Організаційно-правові питання взаємодії слідчого і керівника підрозділу у кримінальному процесі (2022) Спец. випуск *Науковий вісник Академії прокуратури України* 52–58; О Ю Татаров, Досудове провадження в кримінальному процесі України: теоретико-правові та організаційні засади (за матеріалами МВС): монографія (Донецьк, ТОВ «ВПП «ПРОМІНЬ», 2012) 539; М С Цуцкірідзе, Кримінальна процесуальна діяльність слідчого: теорія та практика: монографія (Київ, Алерта, 2020) 562.

його від справи за певних умов. Існує думка, що така «подвійна субординація» може негативно впливати на незалежність слідчого, особливо коли інтереси процесуального керівника (прокурора) і відомчі інтереси поліції чи іншого органу розслідування не співпадають. Вирішенням могло б стати чіткіше розмежування сфер відповідальності: наприклад, законодавчо обмежити втручання керівників органів лише питаннями організації і ресурсного забезпечення, без права давати вказівки щодо напрямку розслідування по суті.

Керівник органу досудового розслідування (За КПК 1960 р. – начальник слідчого відділу) – це посадова особа органу, що здійснює досудове розслідування, на яку покладено обов'язок організовувати та контролювати хід досудового розслідування. В сучасному кримінальному процесі він є самостійним суб'єктом кримінально-процесуальних відносин і належить, як і слідчими та прокурор, до сторони обвинувачення.

КПК визначає керівника органу досудового розслідування як керівника відповідного слідчого органу в різних правоохоронних структурах. Згідно з положеннями КПК, це може бути начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу чи відділення в органах Національної поліції, Служби безпеки України, органах, що здійснюють контроль за додержанням податкового законодавства (нині – Бюро економічної безпеки), Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, Державної кримінально-виконавчої служби, а також їх заступники в межах компетенції. Тобто статус начальника слідчого підрозділу мають керівники відповідних слідчих підрозділів різних правоохоронних органів.

У системі органів досудового розслідування начальник слідчого підрозділу посідає проміжне положення між прокурором – процесуальним керівником розслідування – та підлеглими слідчими. Він здійснює відомчий процесуальний

контроль за роботою підлеглих слідчих, одночасно забезпечуючи виконання завдань розслідування, визначених законом. В його компетенцію входить організація діяльності слідчих і координація їх зусиль для ефективного, повного та неупередженого розслідування кожного кримінального провадження. Таким чином, начальник слідчого підрозділу є ключовою фігурою в апараті досудового слідства, відповідальною за належне функціонування цього етапу кримінального процесу.

Діяльність начальника слідчого підрозділу врегульована низкою нормативно-правових актів, серед яких основним є Кримінальний процесуальний кодекс України. КПК містить прямі положення щодо статусу та повноважень керівника органу досудового розслідування (ст. 39 КПК). Також КПК визначає принципи взаємодії начальника слідчого підрозділу з іншими учасниками процесу – зокрема, обов'язок виконувати вказівки прокурора (ст. 39 ч. 3 КПК) та межі втручання в діяльність слідчого (ст. 40 ч. 5 КПК про самостійність слідчого).

Крім КПК, статус і діяльність начальника слідчого підрозділу опосередковано регулюються спеціальними законами та відомчими нормативно-правовими актами, що визначають організацію відповідних правоохоронних органів.

Начальник слідчого підрозділу виконує ряд ключових функцій, спрямованих на ефективну організацію досудового розслідування та забезпечення законності процесу. Основні його функції включають:

Організація роботи слідчих. Керівник органу досудового розслідування відповідає за розподіл обов'язків і навантаження між слідчими, планування їхньої роботи, визначення пріоритетів розслідувань. Згідно зі ст. 39 КПК, він організовує досудове розслідування, що на практиці означає призначення конкретного слідчого (або групи слідчих) для ведення того чи іншого кримінального провадження. Начальник слідчого

підрозділу визначає слідчого(их), який здійснюватиме розслідування; у разі створення слідчої групи – призначає старшого групи слідчих, який координує роботу інших. Він також встановлює спеціалізацію слідчих за напрямками чи категоріями справ та затверджує їх функціональні обов'язки. До організаційних функцій начальника належать і кадрові питання: надання пропозицій щодо призначення, переміщення або звільнення слідчих та своїх заступників, а також присвоєння їм спеціальних звань.

Таким чином, начальник слідчого підрозділу формує оптимальну структуру і склад слідчих для виконання завдань органу, враховуючи кваліфікацію та навантаження на кожного.

Контроль за розслідуванням кримінальних проваджень. Начальник слідчого підрозділу здійснює внутрішній (відомчий) процесуальний контроль за ходом і якістю досудового розслідування. Він має право ознайомлюватися з матеріалами будь-якого кримінального провадження, що перебуває у провадженні підлеглого слідчого, та давати йому письмові вказівки щодо напрямків розслідування. Вказівки керівника обов'язкові для виконання слідчим, якщо вони не суперечать законним вказівкам прокурора. Керівник слідчого органу слідкує за дотриманням слідчими процесуальних строків, повнотою вжитих заходів, законністю отримання доказів.

У разі виявлення помилок або порушень, він зобов'язаний вжити заходів для їх усунення, наприклад, вказати на необхідність проведення додаткових слідчих дій, виправлення неточностей у процесуальних документах тощо. Якщо слідчий припустився порушень вимог закону, начальник повинен забезпечити їх негайне виправлення (аж до відсторонення слідчого від справи – див. нижче). Фактично начальник слідчого підрозділу виступає першою ланкою контролю за діяльністю слідчого, доповнюючи прокурорський нагляд внутрішнім управлінським контролем.

Взаємодія з прокурором – процесуальним керівником. Прокурор здійснює нагляд за додержанням законів під час досудового розслідування (ст. 36 КПК) і процесуально керує слідством, тому тісна взаємодія начальника слідчого підрозділу з прокурором є однією з його найважливіших функцій. Начальник слідчого органу зобов'язаний виконувати письмові доручення та вказівки прокурора, які той дає в межах своєї компетенції. Будь-які рішення або вказівки керівника слідчого підрозділу не можуть суперечити рішенням і вказівкам процесуального керівника – прокурора.

Начальник слідчого підрозділу і прокурор діють спільно в інтересах ефективного слідства: прокурор спрямовує та координує розслідування з позиції законності та достатності доказів, а начальник слідчого підрозділу забезпечує організаційне втілення цих вказівок, розв'язує кадрові та технічні питання, що виникають при виконанні доручень прокурора. Постійний обмін інформацією між ними (про стан розслідування, проблемні питання, потребу в ресурсах чи експертизах) – необхідна умова успішного досудового розслідування.

Розподіл навантаження та ресурсів серед слідчих. Начальник слідчого підрозділу відповідає за справедливий і раціональний розподіл службового навантаження між підлеглими слідчими. Він призначає слідчих на нові провадження з урахуванням їхньої спеціалізації, досвіду, поточного навантаження (кількості проваджень у роботі) та складності справ. Метою є недопущення ситуації, коли окремі слідчі перевантажені справами, тоді як інші менш завантажені. Крім того, керівник слідчого підрозділу може створювати *слідчі групи* для розслідування складних або багатоепізодних кримінальних проваджень – об'єднуючи зусилля кількох слідчих. У таких випадках він визначає старшого слідчої групи, який координує дії інших. Начальник також вирішує питання про залучення до окремих слідчих дій інших підроз-

ділів або спеціалістів (наприклад, дає доручення оперативним підрозділам надати підтримку в проведенні обшуку чи стеження – відповідно до ст. 40 КПК слідчий може залучати оперативників).

Фактично функція розподілу навантаження включає і забезпечення слідчих необхідними ресурсами – технікою, приміщеннями для допитів, транспортом для виїздів, залученням експертів тощо. Начальник слідчого органу повинен слідкувати, щоб жодне провадження не залишалося без уваги та щоб усі слідчі дії здійснювалися своєчасно. При необхідності він може особисто проводити досудове розслідування окремого провадження, користуючись повноваженнями слідчого. Як правило, це трапляється у складних або резонансних справах, коли залучення керівника до розслідування виправдане його досвідом чи з метою розвантаження підлеглих.

Окрім перелічених, начальник слідчого підрозділу виконує й інші функції, передбачені законом. Наприклад, санкціонування окремих слідчих дій у випадках, визначених КПК: деякі слідчі (розшукові) дії можуть потребувати погодження керівника органу досудового розслідування (як внутрішнього контролю) або продовження строків їх проведення – такі повноваження також віднесені до компетенції начальника слідчого підрозділу. Під час воєнного стану законодавець навіть надав керівникам органів досудового розслідування право створювати міжвідомчі слідчі групи за погодженням з керівниками інших органів (ст. 39 ч. 4 КПК).

На підставі аналізу наукових праць, нормативно-правових актів та матеріалів практики нами виявлені такі основні проблеми кримінальних процесуальних відносин між слідчим та керівником слідчого підрозділу.

Однією з головних проблем у правових відносинах між слідчим і керівником слідчого підрозділу є конфлікт повноважень та межі самостійності слідчого. З одного боку, КПК гарантує слідчому

незалежність у прийнятті рішень (ст. 40), а з іншого – зобов'язує його виконувати вказівки керівника органу досудового розслідування (ст. 39). На практиці це може призводити до ситуацій, коли керівник вимагає ухвалення певного рішення, що суперечить процесуальній оцінці доказів самим слідчим. Наприклад, у дисциплінарній практиці зафіксовані випадки, коли слідчі оскаржували дії своїх керівників, вказуючи на примус щодо перекваліфікації злочину або незаконного закриття проваджень.

Ще однією проблемою є надмірний адміністративний контроль керівника над слідчим. У багатьох випадках керівники слідчих підрозділів не лише координують роботу підлеглих, а й здійснюють фактичний адміністративний контроль над їхніми рішеннями. Це може проявлятися у формі вимог про щотижневі звіти, нав'язування певних слідчих дій або встановлення негласних «планових показників» розкриття злочинів. Такі практики суперечать принципу незалежності слідчого та можуть спонукати до фальсифікації доказів або прийняття рішень під тиском керівництва.

Окрім того, значною проблемою є втручання керівника в процес прийняття рішень щодо розслідування. Хоча КПК передбачає можливість керівника надавати письмові вказівки, на практиці вони часто є неформальними. Судова практика містить випадки, коли слідчі заявляли про незаконний тиск з боку керівника, але не могли довести цього через відсутність письмових наказів. Проблема полягає у слабкому механізмі фіксації таких впливів: відсутність реєстрації усних доручень унеможливорює дисциплінарне або кримінальне переслідування за їхнє перевищення.

Ще одним суттєвим недоліком у правових відносинах слідчого і його керівника є відсутність чітких критеріїв оцінки роботи слідчих. У багатьох підрозділах немає єдиних стандартів оцінки ефективності слідчих, що дає керівникам можливість суб'єктивно оцінювати

роботу підлеглих. Це призводить до конфліктних ситуацій, коли один слідчий може отримати догану за затягування розслідування, а інший – ні, попри аналогічні обставини.

Останньою, але не менш важливою проблемою є недостатня відповідальність керівника за неправомірний вплив на слідчого. Чинне законодавство передбачає кримінальну відповідальність за незаконне втручання у діяльність правоохоронних органів (ст. 343 КК України), проте ця норма рідко застосовується щодо керівників слідчих підрозділів. У багатьох випадках такі дії залишаються безкарними через відсутність доказів або небажання слідчих публічно заявляти про тиск.

Для вирішення цих проблем нами пропонується таке.

Для усунення зазначених проблем необхідно вдосконалити законодавче регулювання. Передусім слід чіткіше визначити межі самостійності слідчого та механізми контролю керівника. Наприклад, можна законодавчо закріпити, що керівник органу досудового розслідування може давати лише організаційні, а не процесуальні вказівки. Це унеможливить вплив на зміст рішень слідчого.

Також необхідно запровадити електронний облік вказівок керівника: всі письмові доручення мають реєструватися в єдиній базі, що унеможливить неформальний тиск і дозволить оскаржувати незаконні вказівки. Крім того, варто вдосконалити критерії оцінки ефективності слідчих – запровадити чіткі показники роботи, такі як якість доказової бази, а не лише кількість переданих до суду справ.

Окрему увагу слід приділити посиленню відповідальності за втручання в діяльність слідчого. Необхідно активніше застосовувати кримінальні санкції за незаконний вплив на слідчих, що створить превентивний ефект і змусить керівників дотримуватися меж своїх повноважень.

Реалізація цих заходів сприятиме збалансуванню повноважень слідчого і його керівника, що забезпечить законність і ефективність досудового розслідування.

Висновки. Оптимізація кримінальних процесуальних відносин між слідчим та керівником слідчого підрозділу є важливим завданням для підвищення ефективності досудового розслідування та дотримання принципу законності. На сьогодні система взаємодії між цими суб'єктами містить низку проблем, зокрема конфлікт повноважень, надмірний адміністративний контроль, втручання в процесуальні рішення слідчого, відсутність єдиних критеріїв оцінки його роботи та недостатню відповідальність керівника за незаконний вплив. Вирішення цих питань вимагає комплексного підходу, який включає законодавчі, організаційні та практичні заходи.

Першочергово необхідно чіткіше врегулювати межі самостійності слідчого та механізми контролю з боку керівника. Відповідно до принципу незалежності слідчого, керівник слідчого підрозділу повинен мати виключно організаційно-контролюючі повноваження без можливості безпосереднього втручання у процесуальні рішення. Законодавче уточнення статей 39 і 40 КПК дозволило б уникнути конфліктних ситуацій та сприяти більш збалансованому розподілу функцій.

Другий важливий аспект – запровадження електронного реєстру вказівок керівника. Усі письмові вказівки повинні реєструватися у цифровій базі, що забезпечить прозорість контролю, виключить усні неформальні накази та надасть можливість слідчому оскаржити незаконні розпорядження. Це також дозволить створити систему аналітики та контролю динаміки взаємодії між слідчими та керівниками.

Також варто удосконалити систему оцінювання ефективності роботи слідчих, запровадивши об'єктивні критерії їх діяльності, що базуватимуться не лише на кількості переданих до суду справ,

а й на їхній якості, законності та доказовій стійкості. Такий підхід сприятиме справедливій оцінці роботи слідчих і мінімізує можливості суб'єктивного тиску з боку керівника.

Окрім цього, необхідно посилити відповідальність керівників за незаконний вплив на слідчих. Для цього слід забезпечити ефективне застосування ст. 343 КК України (незаконне втручання в діяльність правоохоронних органів) щодо керівників, які примушують слідчих до прийняття незаконних рішень або створюють умови для порушення кримінального процесу.

Важливу роль у покращенні взаємодії між слідчими та їхніми керівниками відіграє підвищення кваліфікації. Навчальні програми для керівників слідчих підрозділів повинні включати курси з етики управління, особливостей кримінального процесу та балансу між

процесуальною самостійністю слідчого та адміністративним контролем. Це допоможе запровадити більш професійний і неупереджений підхід до організації роботи слідчих підрозділів.

Таким чином, удосконалення кримінальних процесуальних відносин між слідчим і керівником слідчого підрозділу можливе лише за умови комплексного підходу. Поєднання законодавчих змін, впровадження цифрових інструментів контролю, підвищення рівня відповідальності керівників та реформування системи оцінки роботи слідчих дозволить знизити рівень конфліктів, забезпечити законність процесуальних рішень та підвищити ефективність досудового розслідування. Це сприятиме не лише покращенню професійної взаємодії між слідчими та їхніми керівниками, а й зміцненню довіри суспільства до органів досудового розслідування.

REFERENCES

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

LEGISLATION

1. Pro Derzhavne biuro rozsliduvan [On the State Bureau of Investigation] Zakon Ukrainy vid 12.11.2015 № 794-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text>> data zvernennia 01.07.2023 [in Ukrainian].
2. Pro Natsionalne antykoruptsiine biuro Ukrainy [On the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 25.01.2015 № 1698-VII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>> data zvernennia 01.07.2023 [in Ukrainian].
3. Pro Biuro ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [On the Bureau of Economic Security of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 28.01.2021 № 1150-IX <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1150-20#Text>> data zvernennia 01.07.2023 [in Ukrainian].
4. Pro Natsionalnu politsiu [On the National Police] Zakon Ukrainy vid 23.12.2015 № 900-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>> data zvernennia 01.07.2023 [in Ukrainian].
5. Pro orhanizatsiiu provedennia nehlasykh slidchykh (rozshukovykh) dii ta vykorystannia yikh rezul'tativ u kryminalnomu provadzhenni [On the organization of secret investigative (sound) activities and the monitoring of their results among criminal investigators] Mizhvidomcha instrukttsiia, zatv. nakazom Ministerstva yustyttsii Ukrainy № 114/1042/516/1199/936/1687/5 vid 16.11.2012 data zvernennia 01.07.2023 [in Ukrainian].
6. Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy [On the Security Service of Ukraine] Zakon Ukrainy vid 25.03.1992 № 2229-XII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>> data zvernennia 01.07.2023 [in Ukrainian].
7. Pro orhanizatsiiu diialnosti slidchykh pidrozdiliv Natsionalnoi politsii Ukrainy [On the organization of activities of investigative units of the National Police of Ukraine] Polozhennia zatverdzhene Nakazom MVS № 570 vid 06.07.2017 data zvernennia 01.07.2023 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

8. Pohoretskyi M A, *Kryminalno-protsesualni pravovidnosyny: struktura i systema* [Criminal procedural legal relations: structure and system] (Kharkiv, Ars LTD, 2002) 160 [in Ukrainian].
9. Stakhivskyi S M, *Teoriia i praktyka kryminalno-protsesualnoho dokazuvannia* [Theory and practice of criminal procedural evidence] (Kyiv, 2005) 272 [in Ukrainian].

10. Tatarov O Yu, *Dosudove provadzhennia v kryminalnomu protsesi Ukrainy: teoretyko-pravovi ta orhanizatsiini zasady* [Pre-trial proceedings in the criminal process of Ukraine: theoretical, legal and organizational principles] (za materialamy MVS) (Donetsk, TOV «VPP «PROMIN», 2012) 539 [in Ukrainian].
11. Tsutskiridze M S, *Kryminalna protsesualna diialnist slidchoho: teoriia ta praktyka* [Criminal procedural activity of the investigator: theory and practice] (Kyiv, Alerta, 2020) 1662 [in Ukrainian].

ARTICLES

12. Diakov O V *Pravovidnosyny mizh slidchym ta kerivnykom orhanu dosudovoho rozsliduvannia: problemy ta shliakhy vyrishennia* [Justice between the inspecting and inspecting body of the judicial proceedings: problems and ways of solution] (2020) *Spets. vypusk Visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav* 12–16 [in Ukrainian].
13. Melnyk I A *Orhanizatsiino-pravovi pytannia vzaiemodii slidchoho i kerivnyka pidrozdilu u kryminalnomu protsesi* [Organizational and legal support of the interaction between the investigator and the police officer in the criminal process.] (2022) *Spets. vypusk Naukovi visnyk Akademii prokuratury Ukrainy* 52–58 [in Ukrainian].
14. Pohoretskyi M A, *Dosudove slidstvo Ukrainy: istoriia ta suchasnist* [Pretrial investigation of Ukraine: history and modernity] (2002) 3 *Visnyk Luhanskoi akad. vnutr. sprav Ukrainy im. 10-richchia nezalezhnosti Ukrainy* 216–227 [in Ukrainian].
15. Pohoretskyi M A, *Nachalnyk slidchoho viddilu, yak subiekt kryminalnogo sudochynstva v novomu Kryminalno-protsesualnomu kodeksi Ukrainy* [The head of the investigative department as a subject of criminal proceedings in the new Criminal Procedure Code of Ukraine] (1999) 9 *Nauk. visnyk Nats. akad. Sluzhby bezpeky Ukrainy* 77–82 [in Ukrainian].
16. Pohoretskyi M A, *Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii: problemy provadzhennia ta vykorystannia rezultativ u dokazuvanni* [Involuntary Investigative (Investigating) Actions: Issues of Proceeding and Using Results in Evidence] (2013) 1 *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav* 270–277 [in Ukrainian].
17. Pohoretskyi M A, *Mezhi doruchen slidchoho orhanu diznannia pro provedennia operativnorozshukovykh zakhodiv* [The limits of the mandate of the investigative body to inquire about the implementation of operative and investigative measures] (2000) 9 *Pravo Ukrainy* 47–49 [in Ukrainian].
18. Pohoretskyi M A, *Pochatok dosudovoho rozsliduvannia: okremi problemni pytannia* [The beginning of the pre-trial investigation: some problematic issues] (2015) 1 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva* 93–103 [in Ukrainian].
19. Pohoretskyi M A, *Poniattia, zmist ta struktura kryminalnogo protsesu: problemy teorii ta praktyky* [The concept, content and structure of the criminal process: problems of theory and practice] (2013) *Pravo Ukrainy* 42–54 [in Ukrainian].
20. Pohoretskyi M A, *Kryminalnyi protses: poniattia ta yoho naukovie i praktychne znachennia* [Criminal process: the concept and its scientific and practical significance] (2021) 1–2 *Visnyk kryminalnogo sudochynstva* 28–51 [in Ukrainian].
21. Pohoretskyi M A, Serhieieva D B, *Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii ta operativno-rozshukovi zakhody: poniattia, sutnist isпивvidnoshennia* [Covert investigative (research) actions and operational-research measures: concept, essence and relationship] (2014) 2(33) *Borotba z orhanizovanoiu zlochynnistiu i koruptsiieiu (teoriia i praktyka)* 137–141 [in Ukrainian].
22. Pohoretskyi M A, Starenkyi O S, *Nehlasni slidchi (rozshukovi) dii yak zasoby otrymannia dokaziv: okremi problemni pytannia* [Covert investigative (search) actions as a means of obtaining evidence: some problematic issues] 8 (2018) *Pravo Ukrainy* 85–106 [in Ukrainian].

CONFERENCE PAPERS

23. Pohoretskyi M A, *Slidchyi –sub'iekt kryminalno-protsesualnykh ravovidnosyn* [Investigator – the subject of criminal-procedural legal relations] *Problemy provadzhennia pravovykh reform v Ukraini: zb. nauk. prats* (Kharkiv, Nats. yuryd. akad. Ukrainy, 1996) 121–125 [in Ukrainian].
24. Pohoretskyi M A, *Pravovyi status nachalnyka slidchoho viddilu za chynnym KPK Ukrainy. Problemy diialnosti slidchykh orhaniv vnutrishnikh sprav Ukrainy* [Legal status of the head of the investigative department under the current Criminal Procedure Code of Ukraine. Problems of the activities of investigative bodies of internal affairs of Ukraine] *Tezy dop. kruhloho stolu* (2 kvitnya 2010 roku) (Kyiv, Kyiv. nats. un-t vnutr. sprav, 2010) 3–11 [in Ukrainian].
25. Pohoretskyi M A, *Nova kontsepsiia kryminalnogo protsesualnogo dokazuvannia ta yii realizatsiia v chynnomu KPK Ukrainy* [The new concept of criminal procedural evidence and its implementation in the

current Code of Criminal Procedure of Ukraine] *Aktualni pyttannia dokazuvannia u kryminalnomu protsesi*: zbirnyk materialiv naukovo-praktychnoi konferentsii (Kyiv, Vydavets, 2015) 22–27 [in Ukrainian].

26. Pohoretskyi M A, Dokazuvannia u kryminalnomu protsesi: poniattia, zmist, struktura [Evidence in the criminal process: concept, content, structure] *Aktualni problemy dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni*: materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi Internet-konferentsii (27 lystopada 2013 r., m. Odesa) / Yu P Alenin (Odesa, Yurydychna literatura, 2013) 17–21 [in Ukrainian].

DISSERTATION

27. Horodetska M S, Kryminalno-protsesualna kompetentsiia slidchoho orhaniv vnutrishnikh sprav [Criminal procedural competence of the investigator of the internal affairs bodies] (dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Dnipropetrovskyi derzh. universitet vnutr. sprav, Dnipropetrovsk, 2010) 271 [in Ukrainian].

28. Lytvynchuk O I, Protsesualnyi status slidchoho v kryminalnomu protsesi Ukrainy [Procedural status of an investigator in the criminal process of Ukraine] (dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Kyiv. nats. universitet im. T. Shevchenka, Kyiv, 2007) 14 [in Ukrainian].

29. Pohoretskyi N A, Uholovno-protsesualnye pravootnosheniya sledovatelya s orhanom doznavania, nachalnykom sledstvennogo otdela y prokurorom [Criminal-procedural legal relations of the investigator with the investigative body, the head of the investigative department and the prosecutor] (dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Nats. yuryd. akademyia Ukrainy, Kharkiv, 1997) 175 [in Ukrainian].

30. Pohoretskyi M A, Kryminalno-protsesualni pravovidnosyny slidchoho z orhanom diznannia, nachalnykom slidchoho viddilu ta prokurorom [Criminal-procedural legal relations of the investigator with the body of inquiry, the head of the investigative department and the prosecutor] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: spets. 12.00.09. Kharkiv, Nats. yuryd. akad. Ukrainy, 1997) 17 [in Ukrainian].

31. Soldatenko O A, Dosudove slidstvo v Ukraini: stanovlennia ta perspektyvy rozvytku [Pre-trial investigation in Ukraine: formation and development prospects] (avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2006) 8 [in Ukrainian].

Denysenko V. V.,

Postgraduate student,

Department of Criminal Procedure

and Criminology Educational and Scientific

Institute of Law Taras Shevchenko National

University of Kyiv

ORCID ID: 0000-0003-3049-2408

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2023.3-4/250-266>

LEGAL RELATIONS BETWEEN THE INVESTIGATOR AND THE HEAD OF THE PRE-COURT INVESTIGATION BODY

Abstract. *The article is devoted to the analysis of the legal relations between the investigator and the head of the pre-trial investigation body within the criminal process of Ukraine, with a special emphasis on their role as subjects of evidence.*

The purpose of the article is a comprehensive analysis of the problems of criminal procedural relations between the investigator and the head of the investigation unit and the development of scientifically substantiated proposals for their solution.

The normative and legal regulation of the interaction of the investigator and the head of the pre-trial investigation body is considered in accordance with the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine, special laws and departmental regulations. Particular attention is paid to the problems of the separation of powers, in particular, the issues of the procedural independence of the investigator and the control functions of the head of the investigation unit, which affects the process of evidence in criminal proceedings.

The main conflict aspects of legal relations are identified, including excessive administrative control, interference in the investigator's procedural decisions, the absence of clear criteria for assessing

work efficiency, and insufficient responsibility of the manager for exceeding his powers. It is noted that the investigator, as a procedurally independent person, is responsible for the completeness, comprehensiveness, and objectivity of the collection of evidence, while the head of the pre-trial investigation body exercises control over the activities of investigators, ensures the legality and legal validity of their procedural actions, which directly affects the quality of the collected evidence. Based on the analysis of judicial practice and disciplinary proceedings, typical situations of conflicts between investigators and their managers that negatively affect the process of proving evidence are outlined. Ways of improving regulatory regulation and practical recommendations are proposed to ensure a balance between the independence of the investigator and the supervisory functions of the head of the pre-trial investigation body. The need for the introduction of electronic control over the written instructions of the head, the unification of the criteria for evaluating the activities of investigators and the strengthening of responsibility for illegal interference in their work is substantiated, which will allow improving the process of proving in criminal proceedings and ensuring compliance with human rights in the criminal process.

Keywords: *investigator, head of the pre-trial investigation body, procedural independence, administrative control, criminal process, legal relations, criminal proceedings, proving.*